

Sanja VULIĆ
Fakultet hrvatskih studija
svulic@hrstud.hr

UDK: 821.163.42.09
Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper
Primljeno: 8. studenoga 2022.

O JEZIKU U KNJIŽEVNIM DJELIMA PETRA KANAVELIĆA

SAŽETAK

U ovom se radu jezik književnih djela Korčulanina Petra Kanavelića analizira na temelju četiriju njegovih djela (*Ban Petar Zrinski, doveden gdje mu se imaše glava odsjeći po zapoviedi Leopolda Prvoga, česara rimskoga, može biti da ovako govoraše; Ivanu Sobieski Kralju Poljačkomu osloboditelju Beča spjevao Petar Kanavelović vlastelin Corčulanski; Sveti Ivan biskup trogirski i kralj Koloman; Vučistrah*). Pokazuje se u kojoj su mjeri na jezik njegovih pjesničkih djela utjecale versifikacijske potrebe, ponajprije struktura simetričnoga osmerca, ali i rima. Jezik pjesničkih djela uspoređuje se s jezikom tragikomedije *Vučistrah* koja nije u stihovima. Analiza izabranih primjera provedena je ponajprije na fonološkoj i morfološkoj razini te u manjoj mjeri na razini tvorbe riječi, sintakse i leksikologije. Pokazuju se tipične Kanavelićeve jezične sukladnosti s dubrovačkim autorima, ali i specifičnosti jezika dvaju prologa u *Vučistrah*u koji prethode samoj drami.

KLJUČNE RIJEČI: *Petar Kanavelić, književni jezik, pjesništvo, Vučistrah, analiza, izabrani primjeri*

Uvodna napomena

Dobro je poznato da je književni opus Korčulanina Petra Kanavelića iznimno plodan, pogotovu kada se ima na umu činjenica da je riječ o autoru

koji je uglavnom stvarao u posljednjim trima desetljećima 17. i početkom 18. stoljeća. Bilo je to razdoblje već dobrim dijelom razvijenoga štokavskoga hrvatskoga književnoga jezika, ponajprije zahvaljujući bogatoj dubrovačkoj baroknoj književnosti. Tomu se književnojezičnomu tipu priklonio i Petar Kanavelić (1637.-1719.)¹, premda je njegov rodni grad Korčula u to doba bio čakavski. Primjeri za analizu Kanavelićeva književnoga djela za potrebe ovoga rada preuzeti su iz, za ovu prigodu izabranih četiriju djela: pjesma *Ban Petar Zrinski, doveden gdje mu se imaše glava odsjeći po zapoviedi Leopolda Prvoga, česara rimskoga, može biti da ovako govoraše*²; *Ivanu Sobieski Kralju Poljačkomu osloboditelju Beča spjevao Petar Kanavelović vlastelin Corčulanski*, Dubrovnik, 1850.³; *Sveti Ivan biskup trogirski i kralj Koloman*, Osijek, 1858.⁴; *Vučistrah*, prir. Slobodan Prosperov Novak, Matica hrvatska, Zagreb, 2004.⁵ Jezična je analiza u ovom radu provedena na svim jezičnim razinama, i to na temelju izabranih primjera iz navedenih djela.

Iz fonologije

Kad je riječ o bilježenju jata Kanavelićev se jezik uglavnom oslanja na tradiciju štokavskoga hrvatskoga književnoga jezika kakav se njegovao u Dubrovniku njegova doba.⁶ To se velikim dijelom odnosi i na odraz jata u njegovim djelima. O toj fonološkoj značajci pisao je Josip Vončina (1988: 144): „U Kanavelića pretežu ijekavski likovi, uz rijetke ikavizme (...) ili ekavizme (...) pa su mu ijekavski i nastavci pridjevne deklinacije“. Jezični primjeri iz, u ovom radu razmatranih djela također pokazuju da u nerelacijskim morfemima ima ikavizama, npr. *prid' očima (Vučistrah)*, tvoja *odi vlas ugasi (Sv. Ivan biskup)*, ali znatno više ijekavizama, uz poneki ekavizam, npr. *piesan (Ivanu Sobieski)*, da sva *djela ma kreposna (Sv. Ivan biskup)*. Važno je, međutim, upozoriti da realizacije u Kanavelićevim simetričnim osmercima, koji su vrlo čest versifikacijski uzus hrvatskoga književnoga baroka, npr. u djelu

¹ Zbog toga npr. Josip Vončina (1988: 79, 144) svrstava jezik Kanavelićevih djela u „štokavski književnojezični tip“.

² Pjesma je napisana 1671. Dalje će u radu biti navođena skraćenim naslovom *Ban Petar Zrinski*.

³ Djelo je napisano 1683. To će djelo dalje u radu biti navođeno skraćenim naslovom *Ivanu Sobieski*.

⁴ To je djelo Kanavelić napisao između 1705. i 1718. To će djelo dalje u radu biti navođeno skraćenim naslovom *Sv. Ivan biskup*.

⁵ Djelo je vjerojatno bilo napisano 1682. kada je praižvedeno, a očuvano je u prijepisima.

⁶ Jezični primjeri iz djela dubrovačkih baroknih autora, s kojima se Kanavelićevi primjeri uspoređuju, u ovom se radu ne navode, a mogu se naći u radu „Štokavski hrvatski književni jezik u 17. stoljeću“ (Vulić, 2013) te u poglavljima u knjizi *Jedinstvo različitosti* koja se odnose na dubrovačke autore (Vulić, 2018). Bibliografski podatci o tim djelima navedeni su u popisu literature.

⁷ Pojedine riječi unutar sintagmi izabranih za oprimjerenje podcrtala je autorica ovoga rada, s nakanom da na njih posebice upozori.

Ivanu Sobieski, često pokazuju jednosložni izgovor ijekavskoga odraza jata, uključujući i relacijske morfeme,

npr. *Našieh starieh da vidite* ili npr. *Našiem rukam zob podati*. Ali nije rijedak i dvosložni izgovor, npr. *Medju sviem kàrstjanima*.

Ukratko, u prvim dvama navedenim osmercima prvi dio, tj. prvi četveroslog pokazuje da je u četverosložnim sintagmama, odnosno u polustihovima *Našieh starieh* i *Našiem rukam*, jedino moguća slogovna podjela *Na – šieh – sta – rieh* i *Na – šiem – ru – kam*, a to znači da je u relacijskim morfemima *-ieh* i *-iem* odraz jata jednosložan. Međutim, u primjeru polustiha (tj. četverosloga) *Me – dju – svi – em*, odraz jata u relacijskom morfemu je nedvojbeno dvosložan. To jasno pokazuje da je u stihovima odnos prema odrazu jata u potpunosti podređen potrebama simetričnoga osmerca jer je najvažnije bilo postići versifikacijsku strukturu tipa:

Na – šieh – sta – rieh || *da – vi – di – te*;
Na – šiem – ru – kam || *zob – zo – ba – ti*;
Me – dju – svi – em || *kàr – stja – ni – ma*.

I druga se rješenja odraza jata mogu smatrati poetskim potrebama, kao što je npr. realizacija leoninske rime unutar drugoga dijela stiha *Svietlo sunce gdi zahodi (Ivanu Sobieski)*. U tom primjeru bio je Kanaveliću potreban ikavizam *gdi*, ali npr. u istom djelu, u stihu *I gdie nije duha živa* u istoj riječi ostvaruje ijekavizam, opet zbog leoninske rime, ovaj put u prvom dijelu stiha. Svi ti primjeri jasno pokazuju da su Kanaveliću, barem kada je riječ o stihovima, jezična rješenja u potpunosti bila u službi poetskih.

Budući da jezična rješenja u *Vučistrah*u nisu podložna versifikacijskim potrebama njihov izbor je drukčiji nego u stihovima. Ali, i u tom načelno ijekavskom tekstu ima različitih rješenja, pa čak se i ista riječ može susresti s tri različita odraza jata, npr. *oholim se ovako lijepom krjeposti; negoli svojom krjeposti ima vladati se; nastojao kripostim iskorijepiti iz njegova srca nesmilos*. Pritom je važno naglasiti da se različita rješenja mogu susresti u replikama istoga lika. Zato se može pretpostaviti da je tu riječ o promjenama prilikom prepisivanja djela, a ne o namjernim Kanavelićevim varijacijama. Ipak, valja imati na umu da je pojedine ikavizme Kanavelić u *Vučistrah*u mogao rabiti pod utjecajem svoga korčulanskoga govora, npr. *moje rodno misto*, ali i dubrovačkih autora kojima ikavizmi nisu strani.

U skladu s dotadašnjom književnojezičnom tradicijom koju je Kanavelić slijedio, ali i tadašnjim jezičnim stanjem, Kanavelić rabi pridjevnu zamjenicu *vas* u značenju ‘sav’, bez provedenoga premetanja⁸ u N jd. muškoga roda, npr. *sviet vas (Ivanu Sobieski)*, *neka me čuje vas svijet (Vučistrah)*. Premetanje je redovito u ostalim oblicima, što je također bilo uobičajeno, npr. *sva djela (Sv. Ivan biskup)*, *prid svim (Ivanu Sobieski)* itd.

Kod pisaca dubrovačkoga kruga u Kanavelićevo doba, kao i onih koji su pod njihovim utjecajem, u pravilu izostaje rotacizam, tj. izostaje promjena *že > re*. Tako je i u Kanavelića, npr. *može biti (Ban Petar Zrinski)*, *Da možete silu svoju; Može učinit (Ivanu Sobieski)*, *da se možeš; kako sada može (Vučistrah)*.

Istodobno, u jeziku razmatranih pjesničkih djela izostaje najnovije jotiranje pa Kanavelić, kao i dubrovački autori njegova doba, u djelu *Ivanu Sobieski* piše: *Vidiet čete* (odn. Vidjet čete); *Gdie se on moli* (odn. Gdje se on moli); *Gdie ga svak; Gdie Kārstjani*⁹ itd. Usto je potrebno upozoriti da se upitni prilog *gdje* u ovom istom djelu nerijetko susreće i u ikavskoj inačici *gdi*. Redovito su te varijacije uvjetovane potrebom izgradnje što skladnijega simetričnoga osmerca, npr. *Svietlo sunce gdi zahodi (Svie – tlo – sun – ce || gdi – za – ho – di)*¹⁰; *Gdi u sred mira vrata otvara (Gdi u – sred – mi – ra || vra – ta o – tva – ra)*¹¹. Doduše, u izdanju *Vučistraha* nalazimo primjere najnovijega jotiranja kao npr. *viđeti (hoće te gospoda viđeti vjerenu)*; *viđela (kako si sama viđela)*; *pripovideti (pripovideti mu svoje ime)*, ali tu je najvjerojatnije riječ o naknadnim zahvatima u Kanavelićeve tekst prilikom prepisivanja djela i tako nastalih rukopisnih predložaka, ili još kasnije. Naime, najnovije jotiranje nije svojstveno ni dubrovačkim autorima njegova doba nego se pojavljuje tek kasnije.

Za razliku od najnovijega jotiranja, u Kanavelića su česte potvrde s novim jotiranjem, ali nisu isključive. U ovom je kontekstu najzanimljivije provođenje novoga jotiranja u prefiksanim realizacijama nekadašnjega staroga glagola kretanja *iti* ‘ići’. Zato Kanavelić ne piše imperativni oblik *pojdi* nego *podji*,

⁸ Inačica *vas* starija je od inačice *sav* koja je nastala premetanjem početnoga i završnoga fonema: *vas > sav*.

⁹ Budući da je primjer iz izdanja ovoga djela koje je priređeno i tiskano u 19. stoljeću, slijed *ār* je vjerojatno grafijska manira za bilježenje samoglasničkoga, tj. slogotvornoga *r* i ne podrazumijeva nužno izgovor *a + r*. Tomu u prilog ide činjenica što dubrovački autori koji su mu bili uzorom realiziraju samoglasničko *r* bez antepioniranoga *a* te činjenica da se u ovom izdanju Kanavelićeva djela grafijski razlikuje *ār*, npr. *Kārstjani; smärt; iz sārca; tvārda; kārjavom; uzdāržati* itd. nasuprot slijedu *a + r*, tj. *ar*, npr. *Car; Česaru; pod udarcim; carskomu; Česarski; starieh; otvara* itd.

¹⁰ U prvom dijelu simetričnoga osmerca opet je prepoznatljiv jednosložni izgovor ijekavskoga jata (*Svie*)

¹¹ Želeći postići simerični osmerac Kanavelić je u ovom stihu bio prisiljen poslužiti se sinalefom, i to čak dva puta: jednom u prvom dijelu simetričnoga osmerca (*Gdi u*), a drugi put u drugom (*ta o*). U oba je slučaja riječ o poetski jednosložnom izgovoru.

npr. *Bez ikakve podji smeće (Ivanu Sobieski)*. Naravno, valja imati na umu da u izdanju iz 1850., iz kojega je ovaj primjer uzet, uopće nema slova *đ* nego se umjesto njega piše dvoslov *dj* pa zato ovu pisanu realizaciju *podji* valja čitati: *pođi*.¹² Sukladno tomu valja čitati imperativ *dođi* u djelu *Ban Petar Zrinski*. U *Vučistrahu* je takav tip novoga jotiranja uobičajen, npr. *priko pameti prođu; otidođ; što mi od tebe dođe; Pođi, moj dragi*. Vokativni pak oblik *Oj gospoje (Sveti Ivan biskup)* rezultat je utjecaja književnojezične tradicije hrvatskoga renesansnoga književnoga kruga (neovisno o narječnoj pripadnosti), koji je ostavio snažan trag i u baroku. Naravno, valja također imati na umu da navedeni primjer dolazi u izmjeničnoj rimi s *Nepokoje*, ali to ne mora biti presudnim razlogom jer Kanavelić rabi vokativ *O gospoje; E, gospoje; Gospoje; Vjerujem, gospoje; Ne, gospoje* i sl. i u replikama u *Vučistrahu* izvan ikakva versifikacijskoga okvira. Zato se može zaključiti da je to bio onodobni način obraćanja koji se ustalio u tom starijem obliku, barem u književnim djelima. U izdanjima s grafemom *ć* (npr. u djelu *Ivanu Sobieski*) nalazimo realizacije tipa *vojujući; suproč*; glagolski oblik *će* itd., te istodobno slijed *t + j* koji ukazuje na izostanak novoga jotiranja, npr. *u dobitju* ‘u dobiću, tj. u pobjedi’; *kārstjanima* i dr. Isto se može reći za primjere tipa *ljubjena* ‘ljubljena’ u ovom djelu jer je epenteza *bj > blj* također vrsta novoga jotiranja, a ovdje izostaje, kao npr. i u djelu *Ban Petar Zrinski*. Inače, u poetskim djelima ima *lj*, npr. *branitelj (Ivanu Sobieski)*. U *Vučistrahu* je većina rješenja s epentetskim *l* kao vrstom novoga jotiranja, npr. *malahne kaplje (pj > plj)*; *tvoje pogubljenje; Krunoslava ljubljena; izgubljenje* itd. Ipak, epenteza u riječi *zdravlje* (*vj > vlj*), npr. *za povratiti mu zdravlje; ako sam ovo primio zdravlje*, najvjerojatnije je rezultat promjene nastale prilikom prepisivanja djela jer je i u dubrovačkih autora, a i na Korčuli njegova doba, uobičajena inačica *zdravje*. Ipak, u *Vučistrahu* ima i primjera bez epenteze, npr. *divji čovjek*.

Sibilarizacija u pridjevnoj sklonidbi imanentna je dubrovačkim piscima Kanavelićeva doba pa ju nalazimo i kod ovoga autora, npr. *S mnoziem* ‘s mnogim’ (*Ivanu Sobieski*), *u družijem; gledat družijeh (Vučistrah)*.

Kao u dubrovačkih autora, izostaje završni fonem *t* u riječima sa završnom suglasničkom skupinom *-st* (npr. u N jd. i A jd. imenica), npr. *žalos* ‘žalost’; *svjetlos* ‘svjetlost’ (*Sveti Ivan biskup*), *za čas tvoju* ‘za čast tvoju’, *Samosilnos* ‘samosilnost’ (*Ivanu Sobieski*), *oholas* ‘oholost’; *nemilos*

¹² Iz istoga razloga npr. nalazimo *medju* (među). Kada je pak riječ stranoga podrijetla u istom djelu se za ovaj fonem rabi dvoslov *gj*, npr. u stranom toponimu *Gjermania* (Đermanija) ‘Njemačka’.

‘nemilost’ (Vučistrah), ali i u ostalim vrstama riječi, npr. *petnes* ‘petnaest’; *jes* ‘jest’ (Vučistrah).

Iz morfologije

U južnohrvatskom književnom prostoru Kanavelićeva doba, u kojem su najbrojniji Dubrovčani, još uvijek se u pojedinim padežnim oblicima dobro čuva stari sklonidbeni sustav, karakterističan za razdoblje prije novoštokavizacije. Tako je i u ovoga autora, premda izbor starijega ili novijega oblika u njegovim djelima u stihovima ponajprije ovisi o potrebama rime i metra. Tako npr. stari L jd. muškoga roda *na sem sviati* ‘na ovom svijetu’ rimuje se sa *vidieti*, a L jd. srednjega roda *na nebi* ‘na nebu’ na kraju stiha uvjetovan je rimom sa zamjeničkim oblikom *sebi* (Ivanu Sobieski), a npr. I jd. *pod nebi* ‘pod nebom’ u rimi je s *tebi* (Sveti Ivan biskup).

Stari oblik D mn. muškoga roda u stihu *snažniem će Ugrom odoljeti* ‘snažnim će Ugrima odoljeti’ (Sveti Ivan biskup) bio je prijeko potreban za uspostavu simetričnoga osmerca, i to uključujući jednosložni izgovor dugoga jata i sinalefu *će U* u trećem slogu prvoga dijela osmerca:

Sna – žniem – će U – grom || *o – do – lje – ti*

Novoštokavski pak oblik I mn. muškoga roda *kàrstjanima* (prema N jd. *kàrstjanin*), npr. u djelu *Ivanu Sobieski*, uvjetovan je potrebama osmeračkoga metra, npr. *Medju sviem kàrstjanima* ili npr. *S kàrstjanima združen nije*:

Me – dju – svi – em || *kàr – stja – ni – ma*;
S kàr – stja – ni – ma || *zdru – žen – ni – je*.

Novoštokavski L mn. ženskoga roda e-sklonidbe *u rukama* rimuje se sa zamjeničkim pridjevom *sama* (Ivanu Sobieski).

S druge strane, stari oblik I mn. ženskoga roda e-sklonidbe *Pod nogami* (Ivanu Sobieski) (prema N jd. *noga*) u prvom dijelu simetričnoga osmerca nije uvjetovan ni rimom ni metrom jer u tom prvom dijelu rime nema, a metar se ne bi promijenio ni s novoštokavskim oblikom *pod nogama*. To pokazuje da je pjesniku stari instrumentalni oblik bio bliži.

Novoštokavski množinski oblici jednosložnih imenica muškoga roda također su često uvjetovani poetskim potrebama stihova, npr. dugi G mn. *od volova* (prema dugoj množini *volovi*) dolazi u rimi s G jd. srednjega roda *olova*

(Ivanu Sobieski). Čak i dvosložna imenica muškoga roda *šator* u tom djelu dobiva dugu množinu *šatorovi* zbog potrebnoga broja slogova simetričnoga osmerca *Šatorove prostriet svoje* (ovdje u A mn):

Ša – to – ro – ve || *pro – striet – svo – je*.

U drukčijoj versifikacijskoj kombinaciji u ovom djelu susreće se stariji kratki množinski oblik, npr. N mn. muškoga roda *puti* ‘putevi’ u stihu *I puti vam otvoreni*:

A – pu – ti – vam || *o – tvo – re – ni*.

Isto se može reći za starije kratke oblike A mn. imenica *ključ* i *broj*, npr. u stihovima *Ključe vam će doniet sama*; *Sad u duge budeš broje* (Ivanu Sobieski):

Klju – će – vam – će || *do – niet – sa – ma*;
Sad – u – du – ge || *bu – deš – bro – je*.

Usto, kratki množinski oblik *broje* u tom je primjeru u rimi s *došo je*.

Prelazak na novoštokavske duge oblike događa se polako i postupno, pa Kanavelić još uvijek rabi neke jednosložne imenice muškoga roda u kratkim množinskim oblicima, i to ne samo u stihovima, što pokazuju i primjeri iz *Vučistraha*, npr. *Ne klanjaju se kralji*; *nauči se s kraljima govorit*; *među strijele i mače*; *kako će mučati bani i vitezi*. Istodobno ima i dugih množinskih oblika u tom djelu, npr. *među morskijem valovim* (prema N jd. *val*).

U dubrovačkoj književnosti Kanavelićeva doba susreću se i prijelazni padežni oblici između arhaične hrvatske štokavštine i novoštokavštine, pa tako i u ovoga autora, npr. I mn. muškoga roda u stihu *Prid Poljacim vojujući* ‘pred Poljacima ratujući’, *Pod udarcim koi pucaju* ‘pod udarcima koji pucaju’ (Ivanu Sobieski). Uobičajenost prijelaznih oblika pokazuje i naslov predgovora djelu *Ivanu Sobieski* u dativnom obliku *Štiocim* ‘čitateljima’. Sukladni prijelazni oblici susreću se i u *Vučistrahu*, npr. u L mn. ženskoga roda obaju sklonidbenih tipova, npr. *u ovijem haljinam*; *ćutjeti u prsim*, u I mn. muškoga roda, npr. *među morskijem valovim*. Premda ne često, u tom djelu rabi i novoštokavske oblike, npr. D mn. muškoga roda: *razgovor mojijem ljuvenijem trudima*; *pokoijem smrtnijem trudima*; *koja je umrla svijem dobrima*, I mn. ženskoga roda i-sklonidbe: *s jakostima*.

Potvrde starih padežnih oblika izvan stihova, npr. u *Vučistrahu*, pokazuju da su Kanaveliću bili imanentni neovisno o pjesničkom jeziku,

npr. D mn. ženskoga roda e-sklonidbe s relacijskim morfemom *-am*, npr. *Nijesu kraljevi podložni prijateljstvu; pogodit htjenju i odlukam od gospode; lijek tvojijem nesvjiesnijem ranam*, ili u I mn. s nastavkom *-ami*, npr. *mojijem rukami; ljepšijem slavami uresiti* i dr.

U skladu s vremenom i kulturnim prostorom u kojem piše Kanavelić rabi imenicu *piesan* u ženskom rodu i-sklonidbe. Njezina je uporaba zaista uobičajena pa ju susrećemo i u predgovoru djelu, npr. *piesan Kanavelovića Vlastelina (Ivanu Sobieski)*, također u stihovima u istom djelu, npr. *ove pjesni moje; moje pjesni*. Nalazimo ju i u *Vučistrahu: čestite tance i pjesni narediti*. Imenica *istoč* 'istok' također je ženskoga roda i-sklonidbe, a izvedena je nultim sufiksom od glagola *istočiti*, npr. *Miesec od istoči (Ivanu Sobieski)*. I tu su imenicu također rabili dubrovački autori.

Imenica ženskoga roda i-sklonidbe *ljujezan* 'ljubav' također pripada književnojezičnoj tradiciji južnohrvatskoga književnoga prostora. Nalazimo je i u Kanavelića, ali u rimi s *pjesni*, npr. *ma ljuvezni* 'moja ljubavi' (*Ivanu Sobieski*). Inače rabi noviju leksičku inačicu i-sklonidbe *ljubav* koja je i u književnom jeziku dubrovačkoga kruga u njegovo doba prevladavala, ali opet njezina uporaba u stihovima ovisi o strukturi simetričnoga osmerca, npr. *Čistu ljubav svedj nosila / Budi mi ista ljubav mila (Ivanu Sobieski)*:

Či – stu – lju – bav || svedj – no – si – la;
Bu – di – mi i – sta || lju – bav – mi – la.

U drugom od navedenih stihova ne samo da je Kanaveliću bolje odgovarala dvosložna riječ *ljubav* nego mu je usto u prvom dijelu osmerca bila potrebna i sinalefa *mi i* u trećem slogu. U *Vučistrahu* rabi u njegovo doba uobičajenu inačicu *ljubav*, npr. *uživaj ovo za moju ljubav; ljubav viteza i bana uzdigla me; od jedne iste ljubavi*.

Također je u skladu s vremenom i kulturnim prostorom uporaba dativnih množinskih oblika osobnih zamjenica s relacijskim morfemom *-i*, npr. *k vami (Sveti Ivan biskup), Jeli vami ko i njima; Vami bude u rukama (Ivanu Sobieski)*. Međutim, u Kanavelića su u stihovima i ti oblici podređeni strukturi simetričnoga osmerca, jer kada to metar zahtijeva bilježi dativne oblike *nam* i *vam*, npr. u već spomenutim stihovima *Ključke vam će doniet sama; A puti vam otvoreni*, također npr. u stihu *Novu će nam smàrt podati (Ivanu Sobieski)*:

Klju – će – vam – će || do – niet – sa – ma;
A – pu – ti – vam || o – tvo – re – ni;

No – vu – će – nam || smàrt – po – da – ti.

Da kao pisac ipak preferira starije oblike na *-i* pokazuju primjeri iz *Vučistraha: s nami; među nami*.

Uporaba starijih hrvatskih kratkih oblika neodređene pridjevne zamjenice *ki, ka, ko* i novijih *koji, koja, koje* načelno je u službi versifikacijskih potreba simetričnoga osmerca, npr. u djelu *Sveti Ivan biskup: život, ki se ne uživa; oblak, koji svjet zastire; mrak spoznani, ki zasliepi*, tj.

ži – vot – ki – se || ne – u – ži – va;
o – blak – ko – ji || svjet – za – sti – re;
mrak – spo – zna – ni || ki – za – slie – pi.

U djelu *Ivanu Sobieski* sukladne su npr. realizacije *Vojevati koja bude; A ki ostanu za čes hudu* u značenju 'a koji ostanu za zao usud', tj.

Vo – je – va – ti || ko – ja – bu – de;
A – ki o – sta – nu || za – čes – hu – du.

Potrebu starijega kratkoga oblika *ki* u prvom dijelu drugoga od dvaju navedenih simetričnih osmeraca pokazuje i činjenica da Kanaveliću nije bila dovoljna samo ta jednosložna inačica *ki* da bi dobio četiri sloga u prvom dijelu toga osmerca nego je još morao pribjeći i sinalefi *ki o* u drugom slogu toga prvoga dijela. Da je ipak Kanavelić preferirao noviju inačicu *koji*, koja je i u Dubrovčana njegova doba prevladavala, pokazuju u istom djelu (*Ivanu Sobieski*) ovi stihovi povezani izmjeničnom rimom (riječ je o drugom i četvrtom stihu u katrenu):

Kruzim, koji ognjem siaju
i
Pod udarcim koi pucaju.

U prvom od navedenih stihova neodređena pridjevna zamjenica *koji* je dvosložna, a u trećem slogu drugoga dijela simetričnoga osmerca izostavljeno je međusamoglasničko *j* u osnovi glagola *sijati*. Bilježenjem prezentskoga *siaju* umjesto *sijaju* upućuje čitatelja da je *sia* jedan slog:

Kru – zim – ko – ji || o – gnjem – sia – ju.

Posebice je zanimljivo što u stihu *Pod udarcim koi pucaju* u drugom dijelu simetričnoga osmerca radije bira jednosložni izgovor *koi* izostavljanjem međusamoglasničkoga *j* nego stariju jednosložnu inačicu *ki*. To jasno pokazuje

da mu je novija inačica bila bliža, što potvrđuje i redovita uporaba te inačice u *Vučistrahu*, tj. izvan stihova, npr. *on, koji ima jednu pamet; koja je umrla svijem dobrima; koprenicu kojom drži pokrivenne svoje oči* itd.

Starija se pokazna zamjenica *saj* 'ovaj' u dubrovačkoj književnosti Kanavelićeva doba zadržala uglavnom u pjesništvu. Kanavelić također varira *saj* i *ovaj* zavisno o porebama stiha, npr. u djelu *Ivanu Sobieski: Put ovega boja ognjena*, što je u silabičkoj raščlambi

Put – o – ve – ga || bo – ja o – gnje – na.

Međutim, preferira noviju inačicu *ovaj*, odnosno *ovi* i kada zbog nje mora pribjeći sinalefi, npr. u istom djelu: *Na ovi strašni boj došo je*, tj.

Na o – vi – stra – šni || boj – do – šo – je.

Potonji osmerac pokazuje da je radije izabrao sinalefu *Na o* u početnom slogu stiha nego da je *ovi* zamijenio jednosložnim *saj*. Ali u drukčijem primjeru, kada je već imao unutar stiha i sinalefu *že u* i jednosložni izgovor dugoga jata u riječi *svieti*, odlučuje se za stariju jednosložnu inačicu, npr. u lokativnom obliku *sem* 'ovom': *Može učinit na sem svieti* 'na ovom svijetu', tj.

Mo – že u – či – nit || na – sem – svie – ti.

Varijacije se mogu susresti i unutar iste kitice razmatranoga Kanavelićeva djela (*Ivanu Sobieski*), pa je npr. stih *Za sviet vas saj osvojiti* 'za svijet sav ovaj osvojiti, tj. za sav ovaj svijet osvojiti' u izmjeničnoj rimi u katrenu sa stihom *Samo u ovoj stoj dobiti*. U prvom od navedenih stihova izbor starije inačice *saj* uvjetovan je potrebama simetričnoga osmerca, kada mu se nije činilo moguće drugo rješenje:

Za – sviet – vas – saj || o – svo – ji – ti.

U drugom od tih stihova ipak se odlučio za noviju inačicu i sinalefu *mo u* u drugom slogu:

Sa – mo u – o – voj || stoj – do – bi – ti.

Izvan stihova, u *Vučistrahu*, rabi inačicu *ovaj* koju su u to doba i dubrovački autori preferirali kao stilski neutralnu, npr. *staroga neprijatelja kraljevstva ovoga; za uzvišenje kraljevstva ovoga*. Pritom valja upozoriti na genitivni, odnosno akuzativni nastavak razmatrane pokazne zamjenice *ovaj*, odnosno u srednjem rodu *ovo*. Naime, u pjesništvu nastavak *-ega* susreće

se u sklonidbi pokaznih zamjenica muškoga i srednjega roda neovisno o versifikacijskim potrebama, npr. *Put ovega (Ivanu Sobieski)*. Međutim, u *Vučistrahu* nalazimo nastavak *-oga*, npr. *od ovoga; za uzvišenje kraljevstva ovoga* te sukladno tomu u lokativu nastavak *-omu*, npr. *u ovomu kraljevstvu; u dvoru ovomu*. Međutim, ima i dativni nastavak *-emu* u tom djelu: *ovemu licu odmetnik*. Tu opet postoji mogućnost da je ovaj tip dvostrukosti rezultat mijenjanja izvornika pri prepisivanju rukopisa jer je i u dubrovačkih autora uobičajen nastavak *-ega*, a *-oga* uglavnom zbog versifikacijskih potreba.

Sukladno književnomu prostoru uz koji je vezan, Kanavelić rabi infinitivne oblike sa završnim *-i* i bez njega. U stihovima taj izbor opet ovisi o potrebama gradnje simetričnoga osmerca, što pokazuju brojni primjeri iz djela *Ivanu Sobieski*. Ako je za jedan od četvrosloga osmerca potreban puni infinitiv, Kanavelić ga bilježi, npr. u već navedenom stihu puni infinitiv *osvojiti*:

Za – sviet – vas – saj || o – svo – ji – ti.

Već u prvom dijelu idućega stiha bira infinitiv *gospodit* bez završnoga *-i* jer tako postiže željena četiri sloga: *Za gospodit svakiem pukom*, tj.

Za – go – spo – dit || sva – kiem – pu – kom.

I ostali primjeri pokazuju usklađenost s metrom, npr. *Šatorove prostriet svoje; Može učinit na sem svieti; Vojevati koja bude; Ključe vam će doniet sama; Novu će nam smàrt podati*, tj.

*Ša – to – ro – ve || pro – striet – svo – je;
Mo – že u – či – nit || na – sem – svie – ti;
Vo – je – va – ti || ko – ja – bu – de;
Klju – če – vam – će || do – niet – sa – ma;
No – vu – će – nam || smàrt – po – da – ti.*

U *Vučistrahu* također rabi infinitive sa završnim *-i*, a rjeđe bez njega. Pritom ponovo valja napomenuti da je riječ o djelu koje nije u stihovima, npr. *želi ti se pokloniti; ne znam što vjerovati; tlačiti gospodu; nečastan glas imati; zato odoljeti ne mogu; što će ovo bit; nauči se s kraljima govorit; ovdje ga hoće ubit* itd. Upravo ti primjeri iz *Vučistraha* pokazuju da je Kanavelić, kao i dubrovački autori njegova doba, proizvoljno rabio infinitivne inačice.

Dubrovački autori Kanavelićeva doba često niječne prezentske oblike glagola *imati* pišu s očuvanom cjelovitom niječnicom *ne*, pa tako i Kanavelić, a pritom nerijetko u stihovima *ne* i funkcionira kao jedan slog, npr. *Gdie*

Kàrstjani već neimaju (Ivanu Sobieski), tj.

Gdie – Kàr – stja – ni || već – nei – ma – ju.

U izdanju *Vučistraha* slijed *e + i* zabilježen je kao *ej*, npr. *nejma za početak omrazu; ja srca nejmam*. Tu je opet najvjerojatnije riječ o naknadnoj promjeni pri prepisivanju rukopisa. Tu postavku potkrjepljuje i činjenica da u istom djelu, kada se niječnica piše odvojeno, ostaje *i*, npr. *straha ne imaju*.

Također su dubrovački autori toga doba rabili specifičnu realizaciju futura II. koja se satoji od drugoga prezenta glagola *biti* i infinitiva. Tako je i u Kanavelića, npr. *kad se bude naša dovršit vjera (Vučistrah)*. Zbog versifikacijskih potreba rime, infinitiv može prethoditi obliku drugoga prezenta glagola *biti*, npr. *Vojevati koja bude (Ivanu Sobieski)*.

Sukladno dubrovačkim autorima njegova doba Kanavelić rabi složenicu *zašto* kao uzročni veznik ‘jer’, npr. *A puti vam otvoreni / Stoje od liepe Italie / Zašto Ivan kralj hrabreni / S kàrstjanima združen nije (Ivanu Sobieski);* *zašto, za doteći što je namislio, rijeti će da njegovo pleme ishodi od Prijama; vitez dostojan svake časti, zašto nije nikada uštedio svoje krvi za službu ove kraljevine (Vučistrah).*¹³

Iz tvorbe riječi

Izabrani primjeri iz tvorbe riječi pokazuju pojedine specifičnosti, posebice pri sufiksnoj tvorbi. Tako npr. od prezentske osnove nesvršenoga glagola IV. vrste *stražiti* ‘stražariti’ izvedena je sufiksom *-nĭk* imenica muškoga roda *stražnik* u značenju ‘stražar’, npr. *U to stražnik dođe s mira* ‘uto stražar dođe sa zidina’ (Sv. Ivan biskup). U *Vučistrahu* pak rabi tvorbenu inačicu *stražanin* u tom značenju, koja je od iste osnove izvedena sufiksom *-anin*. U Kanavelića je potvrđena i izvedenica *branitelj (Ivanu Sobieski)* koja je tvorena sufiksom *-telj* od infinitivne osnove glagola *braniti*.

Apstraktna imenica *smeća* izvedena je sufiksom *-ja* od prezentske osnove nesvršenoga glagola *smetati*. Na granici tvorbene osnove i sufiksa provedeno je jotiranje *smetja > smeća*. Tu su riječ rabili i dubrovački autori u istom značenju ‘(duševna) pomutnja, smutnja’, npr. *Ne bojte se niedne smeće; Bez ikakve podji smeće (Ivanu Sobieski)*, u *smeći velikoj; uzrok od oštrije smeće; u kojoj teškoj smeći zapleteno se nahodiš (Vučistrah)*.

¹³ Kontekst navedenih primjera jasno pokazuje da nije riječ o upitnom prilogu *zašto* nego o uzročnoj službi te riječi.

Imenica *krivina* ‘krivica’ sa sufiksom *-ina* uobičajena je u književnojezičnom kulturnom prostoru kojemu je Kanavelić pripadao pa ju i on rabi, npr. *ako ti je tko pod nebi / ku krivinu načinio / rijekom krvi zaplatit će (Sv. Ivan biskup);* *daj krivinu samoj meni; Koju sam ti učinila krivinu? (Vučistrah)*.

Sufiksom *-it(i)* izveden je nesvršeni glagol IV. vrste *gospodi(i)* u značenju ‘vladati, gospodariti’ (Ivanu Sobieski).

Vrlo je zanimljiv odnos tvorbenih osnova u odnosnim pridjevima, točnije kteticima koji se odnose na Poljake i Turke. Zbog potrebe osmeračkoga metra Kanavelić rabi ktetik *Poljski* koji je izveden sufiksom *-ski* od skraćene osnove etnonima *Poljak: Ivan Poljski kralj čestiti (Ivanu Sobieski)*, tj.

I – van – Polj – ski || kralj – će – sti – ti.

Protivno tomu, u istom djelu u posveti rabi ktetik *poljački* koji je izveden od pune osnove etnonima *Poljak* pa u posveti piše: *kralju poljačkomu*.

Na isti se način u tom djelu mogu tvorbeno analizirati ktetici *Turski* i *turački*, npr.

Svakolika Turska vojska

ali

Konj turački své stupaje.

Ktetik *Turski* izveden je od skraćene etnonimske osnove, a ktetik *turački* od pune osnove etnonima *Turak*. U primjerima koji su u stihu može se reći da izbor jedne ili druge tvorbene inačice zavisi o potrebama metra simetričnoga osmerca, tj.

Sva – ko – li – ka || Tur – ska – voj – ska;

Konj – tu – ra – čki || sve – stu – pa – je.

Budući da u posveti *Štiocim* rabi etnonim *Turski*, npr. *od Turskoga obsidienja*, može se smatrati da je to tvorbena inačica koja mu je bila bliža.

Sekundarnom prefiksacijom svršenoga glagola *platiti* tvoren je svršeni glagol istoga značenja *zaplatiti* s prefiksom *za-*. Zanimljivo je da je sukladna tvorba do danas očuvana u sjeverozapadnom slavenskom svijetu, tj. u slovačkom i češkom jeziku (*zaplatit*), npr. *rijekom krvi zaplatit će (Sv. Ivan biskup)*. Da nije riječ samo o versifikacijskim potrebama pokazuje uobičajena uporaba toga glagola u *Vučistrahu*, npr. *neka on životom zaplati; tvojijem životom zaplatiti*. Sekundarna se prefiksacija susreće i u svršenom glagolu *upasti* u značenju

pasti. Etimologijski gledano, u historijskoj je tvorbi sekundarna prefiksacija nekoć provedena prefiksom *o-*, a zatim se dogodila promjena *o > u* ispred bilabijala, tj. *opasti > upasti*, npr. u Kanavelića u stihu *Dva krat ćemo tako upasti* ‘dva puta ćemo tako pasti’ (*Ivanu Sobieski*).

U dubrovačkih autora Kanavelićeva doba vrlo su zastupljeni nesvršeni prefigurirani glagoli izvedeni od glagola *hoditi*. Susreću se i kod Kanavelića, npr. *sunce gdi zahodi* ‘sunce gdje zalazi’ (*Ivanu Sobieski*), *Ne misleći da prohodi* ‘ne misleći da prolazi’; *pokoj ne nahodi* ‘mir ne nalazi’; *i ovi život kad zahodi* (*Sveti Ivan biskup*), *u ovomu kraljevstvu nahodim*; *u srcu nahodiš*; *sada iznahodim*; *njegovo pleme ishodi od Prijama* (*Vučistrah*).

Iz sintakse

Jedna od sintaktičkih značajki vremena i kulturnoga prostora u kojem je Kanavelić djelovao nedvojbeno je i uporaba genitivnoga oblika osobne zamjenice za 3. osobu u funkciji posvojne zamjenice, npr. *vjerenik nje* ‘vjerenik njezin’ (*Sv. Ivan biskup*), *uresiste nje lice* ‘ukrasiste njezino lice’; *veliko nje smionstvo* ‘velika njezina smjelost’ (*Vučistrah*).

Isto se može reći za oblike participa prezenta u atributnoj službi, npr. *jer me gospar moj mrzeći / za svojega vjerio sina* ‘jer me moj gospar kojega ja mrzim zaručio za svojega sina’ (*Sv. Ivan biskup*); *vjerenik nje mrzeći* ‘njezin vjerenik kojega mrzi’ (*Sv. Ivan biskup*).

Red riječi u rečenici vrlo je često uvjetovan versifikacijakim potrebama, bilo da je riječ o rimi ili o strukturi simetričnoga osmerca. Tako npr. završetak stiha *tad najveće srcu u momu* rimuje se sa *u svakomu* (*Sv. Ivan biskup*), a npr. položaj prijedloga *pod* u stihu *žalos slikom pod veselom* (*Sv. Ivan biskup*) uvjetovan je strukturom simetričnoga osmerca, ali također i djelomičnom leoninskom rimom:

Ža – los – sli – kom || pod – ve – se – lom.

Iz leksika i o stilu

U kulturnom prostoru kojemu je pripadao Kanavelić, pa tako i u dubrovačkih autora, rabio se pridjev *hud* u značenju ‘zao’, npr. *s koje tebe bez milosti / pustih hudom vjereniku* (*Sv. Ivan biskup*), *A ki ostanu za čes hudu* (*Ivanu Sobieski*). Isto se može reći za pridjev *hrabren* u značenju ‘hrabar’,

npr. *kroz hrabrena svoja djela* (*Sv. Ivan biskup*), *I hrabrene Vitezove* (*Ivanu Sobieski*), *čestiti i hrabreni vitezi*; *od hrabrena viteza* (*Vučistrah*), također za prilog *zaman* ‘zaludu’, npr. *Pod imenom zaman tvojim* ‘zaludu pod tvojim imenom’ (*Sv. Ivan biskup*), a isto tako za kvantitativne priloge koji su nastali slaganjem priloga ili nekoga broja s prilogom *krat*, npr. *Dva krat ćemo tako upasti* ‘dva puta ćemo tako pasti’; *Gdie se on moli čestokrati*¹⁴ (*Ivanu Sobieski*), *čestokrat priko pameti prođu*; *dvakrat je istu smrt pogrdio* (*Vučistrah*).

Prilog, odnosno čestica *jur* u značenju ‘već’ uobičajena je u hrvatskoj književnosti, ali i u mjesnim govorima tijekom mnogih stoljeća pa nije začudno što se susreće i u Kanavelića, npr. *A i Turci jur spravljaju* (*Ivanu Sobieski*), *Jur u krvi ljudskoj plije* ‘već u krvi ljudskoj pliva’ (*Sv. Ivan biskup*).

Cječ, odnosno *cić* ili *cića* stari je hrvatski prilog u značenju ‘zbog’. U Kanavelića se, kao i u dubrovačkih autora susreće u jekaviziranoj inačici, npr. *Cječ spasenja* (*Sv. Ivan biskup*), *koji me cijeca njega prže* (*Vučistrah*).

U dubrovačkih se autora susreće imenica *čest*, točnije bez završnoga *-t*, tj. *čes* u značenju ‘usud, kob’, često u sintagmama *zla čes* ‘loš usud, zla kob’. Tako piše i Kanavelić, npr. *moja zla čes* (*Sv. Ivan biskup*), također i *huda čes*, odnosno *čes huda*, npr. *A ki ostanu za čes hudu* (*Ivanu Sobieski*), *kad će moje hude česti svrhu imati?* ‘kad će doći kraj mojim zlim usudima’; *za moju hudu čes*; *koja te huda moja čes u moj dvor dovela* (*Vučistrah*).

Imenica *mir* u značenju ‘zid’ stara je posuđenica latinskoga korijena (prema lat. *murus*). Uobičajena je u dubrovačkom idiomu, a nalazimo ju i u Kanavelića, npr. *U to stražnik dođe s mira* ‘uto stražar dođe sa zidina’; *krvi svojom mire oprane* (*Sv. Ivan biskup*), *Gdi u sred mira vrata otvara* (*Ivanu Sobieski*).

Imenicu *car* i odnosni pridjev *carski* Kanavelić rabi isključivo kada je riječ o Osmanlijama dok za austrijskoga cara rabi imenicu *Česar* i odnosni pridjev *Česarski*, zbog etimologijske povezanosti s njemačkom riječi *Kaiser* u istom značenju, npr. *Car na svietu budi jedan*; *Konju ćemo mi carskomu* (*Ivanu Sobieski*), ali *Česara Niemačkoga*¹⁵; *Svom’ Česaru diže s glave / Viena slavnu lovoriku*; *Beč oholi Grad Česarski*; *Kad Česarska tvârda Viena* (*Ivanu Sobieski*), *Česara rimskoga* (*Ban Petar Zrinski*). Navedeni primjeri također pokazuju Kanavelićevo variranje ojkonima, odnosno egzonima *Beč* i inačice

¹⁴ Inačica *čestokrati* ima slog više nego *čestokrat* pa se pojavljuje zbog strukturiranja simetričnoga osmerca, a na kraju stiha i zbog rime.

¹⁵ Odnosi se na austrijskoga cara (koji govori njemačkim jezikom).

Viena koja je talijanizam (prema tal. *Vienna*). Izbor domaćega egzonima *Beč* ili talijanizma *Viena* uvjetovan je potrebama strukture simetričnoga osmerca:

Vie – na – sla – vnu || *lo – vo – ri – ku*;
Beč – o – ho – li || *grad – Če – sar – ski*;
Kad – Če – sar – ska || *tvâr – da – Vie – na*.

U posveti pak, u skladu s očekivanjima, rabi domaći egzonim *Beč*.

Važno je upozoriti da se *Vučistrah* susreće više romanizama nego u drugim djelima. Osobito zastupljenost romanizama u Prologu prvom i talijanskih sintagmi u Prologu drugom, u potpunosti odstupa od Kanavelićeva jezika i stila. Za ilustraciju donosim kratke navode iz tih dijelova *Vučistraha*:

Bona sera, signori! (...) U rečitantima jes diferentijeh stila od espresijoni od efeta i to smo aposta učinili za pogoditi svakomu (Prolog prvi) (koji je u prozi).

Iz Prologa drugoga izdvajam npr.

*Nu con questi alle prove
 nikako nam doć ne valja,
 zašto kami naše impreze
 tira il ferro, non la paglia* (Prolog drugi) (koji je u simetričnim osmercima).

Razmatrajući jezik tih dvaju prologa valja imati na umu da je *Vučistraha* na sceni izvela glumačka družina Nedobitnijeh u Dubrovniku 1682. Zbog znatne razlike u jeziku i stilu moguće je pretpostaviti da tekstove dvaju prologa nije napisao Kanavelić nego jedan ili više članova glumačke družine koja je *Vučistraha* izvela. U izdanju iz 2004., koje je priredio S. P. Novak, i Prolog prvi, i Prolog drugi, a također i sam dramski tekst preuzeti su iz triju različitih rukopisa, a zapravo je riječ o prijepisima (usp. Novak 2004: 143.).

Poetske kontraste Kanavelić često postiže uporabom antonima, bilo leksičkih kao npr. *svjetlos tminom pokrivena* (*Sv. Ivan biskup*) ili tvorbeno povezanih riječi koje imaju antonimno značenje, npr. *za nesrećnu sreću moju*¹⁶ (*Sv. Ivan biskup*). Tim se stilskim postupkom služi i u *Vučistrah*u, npr. *Može li nesrećnijeh sreća imati umrli čovjek; koja je ovo pamet bespametna*.¹⁷

Osim u jezičnim rješenjima u užem smislu, Kanavelićeva čvrsta povezanost s dubrovačkim književnim krugom ogleda se i u književnom

¹⁶ U ovom primjeru nije riječ o pravom antonimu nego tek o antonimnom značenju jer je *nesrećna* pridjev, a *sreća* imenica.

¹⁷ U primjerima iz *Vučistraha* također je riječ o antonimnom značenju.

utjecaju. Tako su npr. njegovi stihovi

*a, što isprazno čovjek dvori
 sred nestavna segaj svieta
 da je bjeguć san u zori* (*Sveti Ivan biskup*)

pod utjecajem *Suza sina razmetnoga* Ivana Gundulića, pogotovu u posljednjem od navedenih stihova koji se može usporediti s Gundulićevim *Snieg na suncu*, *san o zori* u Plaču drugom toga djela, koje je također u simetričnim osmercima. Fascinaciju tim Gundulićevim djelom, upravo tim stihovima, pokazuje i njihovo umetanje u tragikomediju *Vučistrah* pri kraju trećega čina:

*Ah da imam pamet hitru:
 Sve je što sviet gleda i dvori
 Na ognju vosak, dim na vitru,
 Snieg na suncu, san o zori.*

Na snažnu povezanost Kanavelića s Gundulićem upozoravali su i drugi autori, npr. Novak (2004: 166).

Zaključak

Kanavelićeva djela u stihovima ne mogu se s jezičnoga aspekta analizirati na isti način kao ostala djela jer su jezična rješenja u stihovima podređena versifikacijskim potrebama, ponajprije strukturi simetričnoga osmerca, koji je bio Kanavelićev omiljeni versifikacijski postupak, ali također i potrebama rime. Pri gradnji svojih stihova Kanavelić u velikoj mjeri koristi mogućnosti variranja starijih i novijih jezičnih rješenja imanentnih dubrovačkim književnim djelima njegova doba. Naime, u dubrovačkom govornom idiomu proces postupnoga prelaska s arhaične štokavštine na novoštokavštinu počeo je u 16. stoljeću, nastavio se u 17., pa još i u 18. stoljeću, što je rezultiralo mogućnošću uporabe starijih i novijih jezičnih rješenja, pa i prijelaznim likovima. Sve se to prije ili kasnije odrazilo i u jeziku dubrovačkih književnika. Usporednost starijih i novijih jezičnih rješenja, a zatim postupna prevlast novijih, dolazi do izražaja na različitim jezičnim razinama, a posebice na fonološkoj i morfološkoj, što se npr. ogleda u većoj ili manjoj izraženosti različitih glasovnih promjena, u varijacijama starijih i novijih padežnih oblika, u variranjima neodređene

pridjevne zamjenice *ki, ka, ko* i *koji, koja, koje*, u variranju starije pokazne zamjenice *saj* i novije *ovaj* itd.

Za razliku od svojih književnih djela u stihovima, u *Vučistrah* se Kanavelić više priklanja novijim jezičnim rješenjima, ali još uvijek rabi i ona starija, premda u znatno manjoj mjeri. Usto se pojavljuje i problem postojanja triju različitih rukopisa toga djela, koji su i sami prijepisi, pa npr. neka jezična rješenja valja uzeti s velikom rezervom, kao npr. primjere s najnovijim jotiranjem koji su vjerojatno posljedica prepisivačkih spontanih ili namjernih promjena izvornoga teksta. Zbog toga i druga jezična rješenja u *Vučistrah* valja razmatrati s više opreza. Usto, upravo jezična analiza može dovesti u pitanje autorstvo dvaju prologa na početku toga djela.

Općenito se može zaključiti da su na Kanavelićeva jezična rješenja utjecali mnogi čimbenici koji se ne smiju zanemariti pri jezičnoj analizi.

LITERATURA

Novak, Slobodan Prosperov (2004): „Bilješka uz ovo izdanje“ i „Petar Kanavelić“, u: Petar Kanavelić, *Vučistrah*, prir. Slobodan Prosperov Novak, Matica hrvatska, Zagreb

Vončina, Josip (1988): *Jezična baština. Lingvostilistička hrestomatija hrvatske književnosti od kraja 15. do početka 19. stoljeća*, Književni krug, Split

Vulić, Sanja (2011): „Štokavski hrvatski književni jezik“, u: *Povijest hrvatskoga jezika. 2. knjiga: 16. stoljeće*, gl. urednik Ante Bičanić, ur. Radoslav Katičić i Josip Lisac, *Croatica*, Zagreb, str. 125.-187.

Vulić, Sanja (2013): „Štokavski hrvatski književni jezik u 17. stoljeću“, u: *Povijest hrvatskoga jezika. 3. knjiga: 17. i 18. stoljeće*, gl. urednik Ante Bičanić, ur. Radoslav Katičić i Josip Lisac, *Croatica*, Zagreb, str. 95.-161.

Vulić, Sanja (2018): *Jedinstvo različitosti. Radovi iz hrvatske filologije*, Književni krug, Split

ON LANGUAGE IN PETAR KANAVELIĆ'S LITERARY WORKS

ABSTRACT

In this paper, the author analyses the language of the literary works of Petar Kanavelić from Korčula through four of his works (*Ban Petar Zrinski, doveden gdje mu se imaše glava odsjeći po zapoviedi Leopolda Prvoga, česara rimskoga, može biti da ovako govoraše; Ivanu Sobieski Kralju Poljačkomu osloboditelju Beča spjevao Petar Kanavelović vlastelin Corčulanski; Sveti Ivan biskup trogirski i kralj Koloman; Vučistrah*).

The paper shows to what extent the language of his poetic works was influenced by versification needs, primarily the structure of symmetrical octosyllabic verses, as well as rhyme. The language of poetic works is compared to the language of the tragicomedy *Vučistrah*, which is not written in verse. The selected examples were analysed primarily on the phonological and morphological level and, to a lesser extent, on the level of word formation, syntax and lexicology. Kanavelić's typical linguistic conformity with Dubrovnik authors is shown, as well as the linguistic particularities of the two prologues in *Vučistrah* that precede the play itself.

KEY WORDS: *Petar Kanavelić, literary language, poetry, Vučistrah, analysis, selected examples*